

КРИЗИСНИ ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО В РЕГИОНА НА ЦЕНТРАЛНА АФРИКА

Борислава Гълъбова

Университет за национално и световно стопанство, 1700 София, borislava_galabova@abv.bg

РЕЗЮМЕ. Предметът на настоящото изследване е свързан със земеделието и неговата степен на развитие в условията на някои развиващи се страни от региона на Централна Африка. Въз основа на използване на икономико-аналитичен подход и общонаучни методи, на база експертни оценки и актуални статистически данни, е направен опит за извеждане и систематизация на някои съществени проблеми на този отрасъл и в частност - на социално-икономическото развитие на страните. Очертаните тенденции позволяват да се направи заключение, че в съвременните условия земеделието се оказва изправено пред множество предизвикателства, които следва да преодолее, за да може в бъдещ план да бъде оползотворен неговия наличен потенциал.

CRISIS-RIDDEN TENDENCY AND PROBLEMS IN THE AGRICULTURE DEVELOPMENT IN SOME CENTRAL AFRICAN COUNTRIES

Borislava Galabova

University of National and World Economy, 1700 Sofia, borislava_galabova@abv.bg

ABSTRACT. The object of this study is connected with the agriculture and its stage of development in some developing countries in Central Africa. By usage of economy-analytical method of approach and scientific methods, based on expert assessments and current statistic data, an attempt is made to bring out and to systematize some fundamental problems of this field and in particular the social and economic development of these countries. These defined trends give the possibility to conclude that contemporary agriculture face a lot of serious challenges that must be overcome and make it possible to use its available potential.

Въведение

Селското стопанство е ключов стопански отрасъл в развиващите се икономики от региона на Централна Африка. По своята същност то се състои от два основни подотрасъла, които се намират в силна взаимозависимост и взаимосвързаност, а именно – земеделие, наричано още растениевъдство, и животновъдство.¹ Предвид широкия обхват на проблематиката, свързана с този важен отрасъл, вниманието на настоящия доклад е насочено преимуществено към растениевъдството и неговото развитие поради по-голямата му значимост за изследвания регион. Фокусът на настоящото проучване се обуславя от слаборазвитостта на животновъдството и респективно, второстепенното му значение в Централна Африка. На този фон, изследването има за цел да открие, посочи, обобщи някои основни проблеми пред бъдещото развитие на сектора в няколко централноафрикански държави посредством обща характеристика и анализ на съвременното му състояние. Очертаването на значимите тенденции и предизвикателства пред този структуроопределящ стопански подотрасъл ще позволи посочване на възможни пътища за преодоляване на съществуващите трудности и ограничения

¹Вж.Трънков, И., Д. Динов. 2004. Основи на земеделието. София, УИ „Стопанство”, с.5.

В контекста на разглеждания въпрос първоначално следва да бъдат въведени някои важни за неговото изучаване понятия. Обект на производство в земеделието са зелените растения, като чрез тяхното отглеждане и култивиране се получават разнообразни по своите вид и характеристики растителни продукти, използвани в качеството им на храна за човека и животните, както и като ценни суровини за промишлени цели.² От своя страна, земеделската дейност може да бъде определена най-общо като управление на биологичната трансформация на биологични активи за целите на получаване на земеделска продукция, допълнителни активи от биологичен тип или с цел продажба.³ В качеството си на основна производствена дейност, първата поява на земеделието е

²Вж.Трънков, И., Д. Динов. 2004. Основи на земеделието. София, УИ „Стопанство”, с.5-6.

³Съгласно Международен счетоводен стандарт 41 (МСС 41) Земеделие. Освен това, към посоченото определение за земеделска дейност следва да бъдат направени следните уточнения: биологичният актив се определя като растение или живо животно, а биологичната трансформация - като процес по растеж, разпадане, производство и възстановяване, водещ до качествени и/или количествени изменения на съответния биологичен актив.

още в предисторическо време.⁴ Поради обективно протичащите еволюционни процеси, през различните исторически периоди земеделието е претърпяло и множество качествени изменения. В съвременен контекст неговото състояние и понататъшно развитие е в силна зависимост от преодоляването на трудни предизвикателства, предопределени както от протичащите процеси по глобализация и либерализация в рамките на световното стопанство, така и от специфични фактори на местно (национално) равнище.

След извоюването на своята политическа независимост през 60-те години на миналия век, развиващите се страни от Централна Африка се изправиха пред множество трудности от различен характер и генезис. Въпросите, на които те трябваше своевременно да намерят отговор, се оказаха пряко свързани и произтичащи от стадия и степента на социално-икономическото им развитие.⁵ По тази причина изучаването на проблемите на земеделието изисква първо да бъде направен кратък обзор и анализ на най-съществените икономически характеристики на държавите от региона. Централноафриканските страни⁶ попадат в групата на развиващите се, като се отличават с ниска степен на развитие в икономически, социален и технически план, както и с явен дуализъм в стопанската структура. От посочените две важни особености произтичат множество, разнообразни по своя характер, черти. Като най-съществени сред тях се определят относителната изостаналост в научно-технически план, липсата на ключова инфраструктура, ниското жизнено равнище⁷ и покупателна способност, незадоволителната образователна и професионална квалификация на работната сила, ниското равнище на Индекса на човешко развитие и политическа свобода. Същевременно, държавите от региона се характеризират и със силно разпространение на неблагоприятни за бъдещия им икономически напредък явления. Преобладаващата част от населението е засегнато от бедност и недохранване, а доходите се оказват недостатъчни за задоволяване на елементарните материални потребности. Налице е висока

⁴Вж.Трънков,И., Д. Динов. 2004. Основи на земеделието. София, УИ „Стопанство”, с.б.

⁵По-подробно проблематиката на международното икономическо развитие е разглеждана в Химирски, Е. 1999. Икономика на развитието. София, УИ „Стопанство”, 235 с.

⁶Централна Африка е обширен географски регион, обхващащ териториите на множество държави – Централноафриканска република, Чад, Камерун, Екваториална Гвинея, Габон, Република Конго, Демократична Република Конго, Руанда, Бурунди, Ангола, Сао Томе и Принсипи. С оглед ограничаване обхвата на изследването, поради невъзможността да бъде извършено подробно проучване с обект всички посочени по-горе държави, настоящата разработка върху проблематиката на земеделието се основава върху изучаване състоянието и степента на развитие на подотрасъла в шест от посочените по-горе страни – Камерун, Екваториална Гвинея, Габон, Р Конго, Централноафриканска република и Чад. В тази връзка, характеристиките и заключенията почиват върху анализ на актуална статистическа информация и източници за посочените шест страни.

⁷По данни от Колектив авторов. 2010. Економика Африки в условиях рыночных преобразований. Москва, Институт Африки РАН, 308 с., приблизително 74% от населението живее в крайна нищета и се намира под линията на бедност – по-малко от 1,25 щ.\$ на ден на глава от населението.

подходна поляризация, нарастваща продоволствена несигурност, изявено социално неравенство, политическа нестабилност на средата в региона и в резултат - силно социално напрежение. В условия на институционална неефективност държавите срещат редица ограничения по пътя на развитието – високи нива на безработица⁸, висок естествен прираст на населението⁹, висока смъртност и здравен риск, интензивна урбанизация, външни шокове. Съгласно неотдавна представените от влиятелни международни организации статистически данни, в централноафриканските държави средната продължителност на живота е 51 години, детската смъртност е 122‰, брутният национален доход (БНД) на глава от населението възлиза на 951 щ. \$, а относителният дял на завършилите начално образование е едва 69,5%. На този фон стопанската структура на централноафриканските страни не е развита пропорционално. Както в миналото, така и в наши дни вторичният и третичният сектор са слабо застъпени. На свой ред, те се отличават с нисък относителен дял и скромни приноси в общото производство и заетост, за сметка на високия дял на първичния стопански сектор. Силно развитие в региона имат миннодобивната промишленост и земеделието. Като пряко следствие от горепосочените специфики, експортната ориентация на страните може да бъде определена като предимно традиционна. Основните експортни продукти се ограничават до суровини от минерален произход, горива и някои земеделски продукти.

Съвременни предизвикателства пред земеделието в региона на Централна Африка

В условия на икономическа изостаналост растениевъдството е изправено пред редица трудности, които следва да бъдат преодоляни в хода на процеса на неговото развитие. Състоянието и еволюционния стадий, на който то се намира се предопределят от липсата на техническа и технологична обезпеченост. При посочените обстоятелства производството на високо конкурентоспособни на международните пазари селскостопански продукти е силно затруднено. С оглед на изследваната проблематика следва да се направи и важното уточнение, че в икономиките на централноафриканските страни агросекторът се явява ключов структуроопределящ отрасъл. Селското стопанство продължава да играе важна роля както по отношение на заетостта, така и в сформирването на националния доход и спестяванията. При все това, относителният му дял в добавената стойност на икономиката в страните през 2010 г. е сравнително малък - едва 11,2%. Поради степента на стопанско развитие, ниската техническа осигуреност и явния дефицит на съвременни модерни технологии, производителността на труда в селското стопанство е ниска. Обемът на произвежданата земеделска продукция не покрива

⁸ Към 2010г. приблизително 40% от икономически активното население няма работно място, а младежката безработица варира в границите от 60 до 80%.

⁹Средният темп на естествен прираст за региона е 2,4%, като в резултат делът на лицата на възраст до 15 години е 45%, а през периода 1980-2000г. числеността на работна сила е нараснала с 2,6% годишно.

вътрешните потребности на населението от продоволствие, което налага внос на основни хранителни продукти от чужбина. Преобладаващата част от земеделската продукция в региона има нестокова (непазарна) форма и се потребява от земеделските стопани и техните семейства. Това се обуславя от спецификите в съвременната социалната структура на земеделското производство, характерна за селските централноафрикански райони. Както в миналото, така и понастоящем, селското стопанство носи характерните белези на натуралното стопанство. Същевременно, следва да се подчертае, че потенциалните възможности пред бъдещото му развитие са големи, но към настоящия момент остават неоползотворени

Направената най-обща характеристика позволява обособяване на някои основни бариери пред секторното развитие. Като такива се очертават множество фактори с различен характер и генезис – природно-географски и климатични, икономически и социо-културни, политически и исторически. Следва да се подчертае, че са налице както външни, така и вътрешни причини, които оказват възпиращо въздействие в тази посока. На практика, като най-съществени могат да бъдат посочени - сух климат, недостиг на вода за напояване, почвена ерозия и изтощаване, голям дял на пустеещите обработваеми земи, неефективно използване на наличните природни условия в контекста на устойчивото развитие, слабост на селската социална инфраструктура, дефицит на финансов ресурс за закупуване на необходимата агротехника и минерални торове, традиционализъм в производствените методи, исторически наложена монокултурност в земеделието. Съществено влияние оказват и действащите до днес остарели аграрни отношения. Те се оказват сериозно препятствие пред бъдещия успех в конвенционалното земеделие. Във връзка с приведените по-горе обективни причини интензификацията на селското стопанство е невъзможна, без да бъдат придобити вносни производствени средства, както и да бъде обезпечено тяхното последващо използване.¹⁰ В условия на дефицит на финансови ресурси посочените необходими условия са трудно осъществими. В подкрепа на това твърдение могат да бъдат приведени оценките на Световната банка (СБ), според които за ускоряване развитието на земеделието в региона на Африка на юг от Сахара следва ежегодно да се внася селскостопанска техника, торове и семена на стойност от 2,5 млрд. щ. \$.¹¹ По тази причина, при недостиг на държавни средства, остава актуален въпросът как да се постигне осезаемо повишаване на икономическата ефективност на използваните вносни производствени средства.

Друг аспект на въпроса за земеделието в региона може да бъде представен чрез анализа на данните, публикувани от Организацията за прехрана и земеделие (ФАО)¹²,

¹⁰По-подробно тази проблематика се разглежда в Колектив авторов. 2010. Экономика Африки в условиях рыночных преобразований. Москва, Институт Африки РАН, 308 с.

¹¹World Bank. 2003. Modernizing African's Agro-Food System. In: *African Region Working Papers*. Series №44. Washigton, p.35.

¹²FAO. 2002. Committee on World Food Security, 28-th Session. Rome, p.12.

според които 63% от нарастването на производителността в подотрасъла произтича от повишаване добива на отглежданите земеделски култури, 22% - от разширяване обема на обработваемите площи и едва 15% - от интензифициране на труда. В същото време за обезпечаване на средногодишен темп на прираст на селскостопанското производство с 3,5-4% е необходимо 70-75% от този прираст да бъде осъществен за сметка на прилагане на интензивни производствени фактори, тъй като в перспектива ограничеността на естествените такива прогресивно ще нараства.

От друга страна проблемите на страните от социално естество, имащи значително икономическо отражение и свързани със слабостите в системите на здравеопазването и образованието, се отразяват непряко и върху развитието на земеделието. Работната сила, особено в селските райони, е с ниска степен на образование поради липсата на училищни институции и/или финансови ресурси за получаване на необходимия образователно-квалификационен ценз. В сферата на здравеопазването са налице редица сериозни проблеми. Системата на общественото здравеопазване в страните е слабоефективна, от което произтича влошеният здравен статус на населението в региона. Значителен дял от живеещите в селските централноафрикански райони нямат достъп (или имат само ограничен такъв) до основни здравни грижи. Икономическото отражение на посочените слабости в социалната сфера е трудно измеримо. Въз основа на експертни оценки годишните разходи за здравни услуги, загуба на трудоспособност и намаляване производителността на труда възлизат на 23,5 млрд. щ. \$, или 5 % от брутният вътрешен продукт (БВП) на този регион. Изхождайки от факта, че приблизително 60-75% от населението на страните в Централна Африка обитава селските райони, земеделската дейност се превръща в основен източник на доход и продоволствие с определени качествени и количествени параметри. Високият естествен прираст в селските райони обуславя изобилие от трудови ресурси и в резултат - «излишък» на работна сила. Поради невъзможността бързо нарастващото население да намери работно място, голяма част от него е засегнато от трайна безработица и социално изключване. В тази връзка, една от възможните перспективи за осигуряване на заетост и доходи на населението е то да се труди в сектора на земеделието. Ако подобна стратегия бъде приложена на практика, засилената миграция ще намалее, като се подсилят постоянни работни места, стабилни доходи и достатъчно продоволствие. В подкрепа на това твърдение следва да се подчертае, че в този регион потенциалът на селскостопанския сектор за осигуряване на работни места е значителен, за сметка на скромната трудопоглъщателната способност на слаборазвитата промишленост.

Някои социално-икономически аспекти на развитието на земеделието

Настоящото състояние и степен на развитие на земеделието в централноафриканския регион е обект на анализ от страна на множество авторитетни международни организации. При все това, отправените

препоръки за внедряване на съвременните достижения на научно-техническия прогрес (НТП) и осигуряване на необходимите минерални торове, хибридни семена и средства за растителна защита са практически трудноприложими в условията на световна финансово-икономическа криза и нарастващата външна задлъжнялост на страните. Предлаганите мерки в посока модернизиране и интензифициране на земеделието срещат редица ограничения в африкански условия. Първо, в селските централноафрикански райони съществува изявен традиционализъм в подходите за управление и развитие на земеделието, който е в разрез с модерните конвенционални модели. Второ, внасяната селскостопанска техника в редица случаи не е пригодна към местните почвено-климатични и географски особености, поради което нейното прилагане и експлоатация не дават очакваните положителни резултати. Трето, съвременната техника и технология изисква технически грамотна работна ръка със съответна квалификация и образователен ценз, за да бъде въведена в употреба. В селските райони преобладаващата част от населението е със сравнително ниско образование и влошен здравен профил, от което произтича невъзможността такава да бъде прилагана повсеместно. Същите условности са валидни и за вносните хибридни семена и минерални торове. Четвърто, липсват необходимите за отглеждане на редица земеделските култури напоителни системи, а където такива са налични – не са поддържани ефективно. В условия на недостиг на вода за питейни и санитарни нужди, извършването на иригационни мероприятия е много затруднено¹³. Въпреки недостига на водни ресурси, най-голям обем води се използва именно за напояването на обработваеми площи – 88% от общото потребление. При все това напояването остава крайно недостатъчно. Важно е да се посочи, че за да бъдат произведени хранителни продукти за гарантиране на дневния минимум от 2000 к.кал., ще са необходими 2,3 хил.л вода дневно¹⁴.

От така очертаните най-общи особености на земеделската дейност в централноафриканския регион произтичат ниската производителност на труда, ниските добиви и незадоволителни в качествен и количествен аспект реколти. Като пряко следствие произвежданите продукти не са конкурентоспособни на вътрешните и международни пазари, тъй като не съответстват на високите изисквания на потребителското търсене. Деградицията и обезсоляването на почвите допълнително затрудняват процесите по обработка на площите, оказвайки негативно влияние върху добивите. Същите водят до неефективност на земеделското производство. Широко прилаганата екстензивна експлоатация допълнително понижава продуктивността, водейки до много ниски добиви на единица обработваема площ. От своя страна, незадоволителното технологично равнище на

¹³Към 2012г. по данни на Организацията на обединените нации (ООН) в региона на Африка на юг от Сахара (включващ този на Централна Африка) 30% от населението живее в условия на „воден стрес“ (с не повече от 1,7 хил.куб.м. вода на глава от населението). По прогнозни данни на Организацията се очаква този дял съществено да нарасне до 85% през 2025г., което позволява да се направи заключението, че посоченият проблем все повече ще се задълбочава.

¹⁴По данни на UNDP. 2002. Human Development Report 2002.

наличната земеделска техника и липсата на достатъчна техническа обезпеченост водят до организационната неефективност на земеделските дейности в региона. Настоящата нарастваща зависимост на страните от внос на основни храни застрашава тяхната настояща и бъдеща продоволствена сигурност, изострайки проблема с глада и здравните рискове. Същевременно ограниченият размер на доходите на селското население предполага производство на необходимо продоволствие, вместо неговия внос. През 2012г. разходите за подсигуряване на основни хранителни продукти съставляват 60-75% от общите разходи на средното домакинство, живеещо в централноафриканските селски райони. Както вече бе уточнено, сериозно ограничение пред постигането на по-висока икономическа ефективност е използването на екстензивни производствени методи, което прави земеделската дейност високо трудоемка и нископроизводителна. Ниското технологично равнище, липсата на съвременна техника и машини налагат и поддържат практиката по прилагане на традиционни способности за производство.¹⁵ Друга важна особеност на централноафриканското земеделие е преобладаването на дребно-стопански стопанства от семеен тип. В тези стопанства е налична само примитивна агротехника, а производството е ориентирано към задоволяване на потребностите на земеделските стопани и техните семейства от основни храни. Обработваемата земя в региона е силно парцелирана и разпокъсана, което допълнително затруднява прилагането на модерна техника и съвременни производствени подходи. Същностна черта на централноафриканското земеделие е предимно монокултурната специализация. Произвеждат се малко на брой традиционни за тропическото земеделие култури – просо, маниока, фъстъци, царевича, сорго, банани, памук, кафе, какао, евкалипт, тютюн, захар. В тази връзка е наложително да се приложат практически мерки за увеличаване средния размер на фермите, окрупняване и разширяване на обработваемите площи, насърчаване на секторните инвестиции. Посочените мерки ще допринесат за повишаване на количеството и качеството на произвежданата продукция, като същевременно спомогнат за по-високата ѝ конкурентоспособност на вътрешните и външни пазари и разширяване на гамата от култивирани продукти.

Не без значение за земеделското развитие в региона е и екологичният фактор, влияещ върху селскостопанска дейност. Страните от региона на Централна Африка са силно засегнати от негативните последствия във връзка с климатичните изменения, въпреки че допринасят в много малка степен за тяхното възникване и изостряне. Неблагоприятните ефекти от промените в климата се отразяват отрицателно върху земеделските реколти, засилвайки продоволствения проблем и бедността. Земеделието, като основен поминък и източник на доходи на населението, е сред най-засегнатите стопански дейности от настъпилите климатични промени. Поради неговия специфичен характер икономическите резултати

¹⁵Вж. Жевелинг, Л.В. 1999. Тропическая Африка: структурные сдвиги в хозяйстве. 90-е годы. Москва, Наука "Вост. лит.", 204 с.; Экономическая комиссия ООН для Африки. 2002 Региональные аспекты экономического развития стран Африки (90-е годы). Москва.

на селските стопани са в пряка зависимост от благоприятните метеорологичните условия.

Изложените в хода на анализа характеристики и особености образуват своеобразен „затворен кръг“ от проблеми, като всеки един от тях се предполага или произтича от другия. Същностните черти на земеделския подотрасъл в региона на Централна Африка очертават някои възможни тенденции за неговото понататъшно развитие. Различните аспекти на изследвания въпрос предлагат и разнообразни възможности за постигане на бъдещ прогрес. От една страна, конвенционалното земеделие изглежда трудно постижимо поради наличие на множество неблагоприятни условия и възпиращи фактори. От друга – в случай, че се осигури достатъчен финансов ресурс, който да бъде насочен към закупуване на необходимата агротехника, хибридни семена, минерални торове, изграждане на иригационни съоръжения, обучение на агроспециалисти, то може да доведе до добри икономически резултати. При все това, ако се приложи подобен модел, следва той да бъде съобразен с регионалните особености и условия от различен характер, за да се постигнат желаните икономически резултати. За целта ще бъдат необходими сериозни финансови капиталовложения, с които страните не разполагат, а заемането на средства под формата на (външен) заем ще увеличи тяхната и без това висока степен на външна задлъжнялост. Друг възможен път за напредък в земеделието е свързан с преимущественото развитие на биоземеделието¹⁶. Такъв алтернативен подход е реално приложим поради наличие на благоприятстващи го фактори и предпоставки. Посочената перспектива и актуална насока за земеделско развитие предполага производство на биоорганични продукти на тропическото земеделие, които в последствие да бъдат обект на износ. Икономическата обосновка за прилагането на този неконвенционален земеделски подход се основава на факта, че на международните пазари е налице търсене на подобен принципно нов вид хранителни продукти. Ако такъв подход бъде приложен на практика, следва да се търсят възможни решения на редица комплексни проблеми, свързани със сертифициране на земеделските производители като биопроизводители, прилагане на мерки за повишаване конкурентоспособността на произвежданите продукти, които ще се сблъскат със сериозна конкуренция на международните пазари на биопродукти, както и такива, свързани с приспособяването към високите потребителски изисквания и пазарната конюнктура.

Заклучение

Независимо от възприетите и прилагани модели и подходи, земеделието следва да заеме по-значимо място в стопанствата на централноафриканските страни. Безспорно, то има съществен принос за социално-

икономическо развитие, спомагайки за ограничаване дела от населението, страдащо от бедност и глад. По тази причина по-ефективното му управление и развитие биха осигурили самообезпечаване с продоволствие, намаляване разходите за внос на храни, по-висока заетост и жизнен стандарт в селските райони. Същевременно, прогресът в земеделието в централноафриканския регион би бил важен тласък за развитието на други ключови стопански сектори и за задълбочаването на стопанските взаимовръзки.

Литература

- Международен счетоводен стандарт 41 (МСС 41) Земеделие
Сакс, Дж. 2006. Краят на бедността. София, „Кръгзор“, 446 с.
Трънков, И., Д. Динов. 2004. Основи на земеделието. София, УИ „Стопанство“, 273 с.
Химирски, Е. 1999. Икономика на развитието. София, УИ „Стопанство“, 235 с.
Економическа комиссия ООН за Африка. 2002 Регионални аспекти на икономическото развитие на страните в Африка (90-е години). Москва.
Жевелинг, Л.В. 1999. Тропическа Африка: структурни сдвиги в стопанството. 90-е години. Москва, Наука "Вост. лит.", 204 с.
Коллектив авторов. 2010. Икономика на Африка в условията на пазарна реформа. Москва, Институт Африка РАН, 308 с.
Конференция на Организацията на Обединените Нации за търговия и развитие. 2012. Икономическо развитие в Африка: структурни преобразования и устойчиво развитие в Африка. Женева, 17-28.09.2012.
Фитунни, Л.Л. 2010. Икономика на Африка: предизвикателства за посткризисно развитие. Статия 2. Реалният сектор вчера, днес, утре. – В: *Азия и Африка днес*, 2010, №9, 8-14.
FAO. 2002. Committee on World Food Security, 28-th Session. Rome.
UNDP. 2006. Human Development Report 2006. Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis. New York.
World Bank. 2003. Modernizing African's Agro-Food System. In: *African Region Working Papers*. Series №44. Washington.

Статията е препоръчана за публикуване от Редакционен съвет.

¹⁶ Според определението, дадено от Организацията за прехрана и земеделие (ФАО) и Световната здравна организация (СЗО) биологичното земеделие представлява: „цялостна система за управление на производството, която насърчава и укрепва устойчивостта на агроекосистемата, включително и биоразнообразието, биологичните цикли и почвената биологична дейност.“